

05.09.2023

Група №36

Урок 2

Тема уроку: Умовність зображення в поемі О. Турянського «Поза межами болю». Загальнолюдські мотиви й гуманістичні цінності в ній. Біологічні інстинкти і духовна воля до життя.

Мета уроку: ознайомити учнів із життям і творчістю письменника; допомогти усвідомити загальнолюдські

мотиви й гуманістичні цінності твору; роль біологічних інстинктів і духовної волі для збереження життя й людської гідності; поглибити навички аналізу художніх образів, простежити на образах твору, як складні ситуації формують у них духовну волю до життя; проводити дослідження на основі тексту;

розвивати вміння пізнавати і розуміти справжню цінність речей, явищ, почуттів; виховувати гуманізм, милосердя, почуття дружби та взаємодопомоги; неприйняття будь-якого насильства.

Матеріали до уроку:

Війна – це жахлива сторінка у книзі людській пам'яті. Багато війн випало на долю людства.

Убивство 28 червня 1914 року ерцгерцога Франца Фердинанда, спадкоємця австро-угорського престолу, і його дружини герцогині Софії Гогенберг у Сараєво сербським гімназистом Гаврилою Принципом.

Що стало приводом до Першої світової війни.

Що вам відомо про цю війну? Хто в ній брав участь?

Ця війна – одна з найкривавіших в історії людства. Велася між Троїстим, згодом Четверним союзом (Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина, Болгарія) і Антантою (Росія, Англія, Франція).

У ході війни до Антанти приєдналися Італія, Румунія, США. Для всіх сторін війна мала загарбницький, несправедливий характер.

Що відомо про Україну у часи війни?

У роки війни значна частина України перетворилася на райони запеклих бойових дій (Галичина, Закарпаття, Буковина, Поділля, Волинь). Територія кілька разів переходила із рук у руки. Це призвело до значних жертв серед мирного населення.

Багато українців брало участь у цій війні.

Одним із них був письменник, перекладач, літературний критик, педагог, доктор філософії Осип Турянський, із творчістю якого ми сьогодні познайомимось .

1. Робота з матеріалом з Вікіпедії

Через 2 хвилини висловіть свої припущення, опрацювавши статтю з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

https://uk.wikipedia.org/wiki/Турянський_Осип_Васильович

Біографія

Народився 22 лютого 1880 року в селі Оглядів (нині Радеківський район Львівської області) у родині тесляра. Був найстаршим серед 8 дітей. За допомогою сільського вчителя вступив до Львівської української гімназії. Матеріальне становище сім'ї було важким, тому

Осип заробляв гроші репетиторством і навчався. Потім 1907 року закінчив філософський факультет Віденського університету. Там же захистив докторську дисертацію.

Здобув науковий ступінь доктора філософії. Працював учителем середніх шкіл Галичини.

У літературі дебютував 1908 року новелами "Курка", "Ей, коб були мене вчили", "Де сонце?" в альманасі віденської «Січі».

З 1910 року викладав українську мову та літературу в Перемишлянській гімназії. Того ж року одружився з дочкою депутата Віденського парламенту - Стефанією. Згодом в них народився син Мирослав, який став чемпіоном з шахів у Львові, а з 50-х років ХХ ст. належав до шахових майстрів США.

Восени 1914 року був мобілізований в австрійську армію й відправлений на сербсько-австрійський фронт. У 1915 році потрапив до сербського полону. Перебував у таборі для інтернованих на італійському острові Ельба.

Пережите в сербському полоні відтворив у повісті-поемі «Поza межами болю» (1917). Цей твір, написаний у стилі експресіонізму, став видатним явищем української модерної літератури.

Після повернення з Італії до Австрії викладав право у Віденському університеті, потім працював у Галичині, займався видавничою та педагогічною діяльністю.

У 1922 письменник завершує роботу над памфлетом "Дума пралісу"

У 1923 році Осип Турянський повернувся додому і працював директором Яворівської, Дрогобицької, Рогатинської гімназій, де викладав німецьку, французьку, латинську мови.

У цей час перекладає вірші Шандора Петефі, Генріга Гейне, Вільяма Шекспіра.

Підірване сербським полоном здоров'я швидко тануло, і 28 березня 1933 року у Львові письменник помер. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові. Тільки через п'ятдесят років його ім'я та літературна праця були гідно пошановані.

I варіант

Найвищі небесні вершини людського щастя

Захистив докторську дисертацію. Здобув науковий ступінь доктора філософії.

Працював учителем середніх шкіл Галичини, викладав українську мову та літературу в Перемишлянській гімназії.

Того ж року одружився з дочкою депутата Віденського парламенту - Стефанією.

Згодом в них народився син Мирослав. Саме дружині й сину присвячує свій твір «Поза межами болю».

II варіант

Найглибше пекло буття

Восени 1914 року був мобілізований в

австрійську армію й відправлений на

сербсько-австрійський фронт. У 1915 році

потрапив до сербського полону. Перебував

у таборі для інтернованих на італійському

острові Ельба.

Історична основа твору

Будучи свідком жахливих подій під час перебування в полоні, Осип Турянський майстерно розкрив внутрішній стан героїв у межових ситуаціях вибору, що постає перед кожним із них. Не розказати про це О.Турянський не міг. Він вважав це зрадою по відношенню до загиблих товаришів. У передмові до твору він напише (увага на екран):

Перегляд відео https://www.youtube.com/watch?time_continue=37&v=c_WT-0VGMMw

Дослідження людської душі , мотиву боротьби між духом і тілом з опорою на зміст твору

Саме на межі землі і неба, життя і смерті розкриваються характери людей, люди показують своє єство. Так відбулося і у творі. Що ж це були за люди? Назвіть полонених героїв (7).

Оглядівський - українець

Добровський - українець

Пшилуський - поляк

Сабо - угорець

Штранцінгер - австрієць

Бояні - серб

Ніколич - серб

Усі вони мають спільних ворогів. Назвіть їх: голод , холод, найтяжчий ворог – безнадійність. Але кожен по-різному виносить ці випробування.

Внутрішній стан героїв автор передав за допомогою художніх. засобів, елементів поетичного синтаксису.

Все це визначає жанр твору – поема у прозі. Прочитаймо визначення

Теорія літератури

Поема в прозі (повість-поема) — ліро-епічний твір, у якому наявний розгорнутий динамічний, напружений сюжет, використовуються ліричні та епічні засоби у відображенні дійсності, розкривається внутрішній стан героїв, паралельно з образами, що входять у розвиток сюжету, є образ ліричного героя; написаний у прозі.

Спробуймо поринути у мікрокосмос героїв

Сабо – активний песиміст, виразник грубої інстинктивної волі до життя. Він бачить право сильнішого над слабшим і вдається до первісного закону боротьби за існування. Він усвідомлює всю дикість своєї натури: « Ти (гроші –авт) - це бідний, нужденний пес Сабо, злий і глупий, з тебе негідний, безчесний обірванець, не ліпший за тих, яких ти кинув на смерть». Навіть у смерті він всіх проклинає: «Всі прокляті».

Сабо: «Самотня людина ніколи не може бути щаслива». «Ти (гроші), безцінний, нужденний шматок паперу.»

Сабо відповів зі спокійною жорстокістю:

- Незабаром найдеться між нами не один труп, менше, або більше... Одначе треба, щоб це сталося вже скоріш...

- Як ти це міркуєш?.. – шепнув Ніколич і з жахом подався назад.

- Віддирання шматків одержі безцільне. Сентименталість – смерть. Тверезо думати! Сяк чи так, один із нас найскоріше згине...»

- Сабо відвернув самогубство Бояні.

Ніколич

Ніколич – м'який, лагідний; «Життя таке гарне!». Хоче жити не для себе – для родичів і науки. Це він змушує здригнутися товаришів перед людоїдством, він підтримує побратимів у останні хвилини. «Хай згину, а людського тіла не буду їсти, й ніхто з вас не їстиме» наче промінь світла прошиб темні метри душі; як усе діється, коли дух перемиг тіло Ніколич жалкує, що не зміг виконати свою місію у цьому житті,- бачить у житті світлі моменти

-Що підтримує так довго?(Любов до життя, рідних)

-Серб Ніколич говорить: «Ось тут між нами заступлені народи, котрі себе ненавидять і поборюють.

А проте ми, їх сини, почуваємо себе тут, наче брати. Ми тут уже здійснили ідеал братньої прихильності і любові.

(Безглуздість війни. Прості люди не відчувають ненависті, ворожості, причиною війни є амбіції, непорозуміння верхівки)

Бояні - фізично найслабший

Опановує лише одна думка: блискавична смерть. Попросив передати якісь гарні слова його мамі й заспокоїти її, що помер він у теплій хаті на м'якій постелі «смертельно вичерпаний». Перший, хто впав у «танці смерті». Остання думка про матір: « І у сні не чув болі, не видів смерті, лише усміхався радісно, бо його лице чуло биття серця в теплій материній груді».

Добровський про смерть товариша: « Прокляте те життя, в котрому слабший мусить згинуть, щоб дужчий міг жити».

Ось тут вперше лунає думка про те, що світ людський мало чим відрізняється від світу тваринного.

Пшилуський – «польський шляхтич», якого зрадила дружина. Ця зрада спочатку дає йому сили у таці смерті («... я її копаю... копаю...»), а потім

убиває його: «Я все їй прощаю перед смертю, її злочину проти дітей не можу простити (цілувалася з коханцем при дітях. Авт..)…Сейчас застрілю її як...».

Поляк Пшилуський не виявляє прагнення вижити, бо він зраджений дружиною. Йому нікуди повертатися, бо сім'я зруйнована. У своїх мареннях Пшилуський бачить, як син відштовхує від матері її коханця. І у стані марення Пшилуський умовно вбиває свою дружину і її коханця.

Добровський – у минулому організатор балів оптимістичний песиміст, сильна, горда, чесна людина. Скептик, Фізично найдужчий, а тому має силу іронізувати над товаришами, в той же час підтримуючи їх. Це він «влаштовує» бал під час «танцю смерті» (зачитати уривок), підтримує Оглядівського, коли той під час марення бачить у дерев'яному корчі дружину і сина.

Добровський: «Тяжко конати серед грому гармат. серед голоду й холоду, а ще тяжче жити серед нікчемності й хамства сучасних людей».

Ненавидить війну: «Хотів би я розбити скам'яніле небо і скинути всіх богів у цю безодню. Хай би боги, царі і всі можновладці, що кинули людство у прірву світової війни, перейшли оце пекло мук, у якому люди караються! Хай би вони самі відчули і пізнали бездонну глибіню людського страждання!

Тоді боги стали б людьми, а люди братами

Іронізує, має організаторські здібності, гордий, не показує свого безсилля, загинув від пострілу своєї ж рушниці.

Добровський обізвався до Штранцінгера: Ми з тобою останемось. Добровський не дав спалити скрипку Штранцінгера.

Він один помирає при свідомості:» Не чую вже охоти ні сили до нічого...».

Штранцінгер – «Я – австрієць. У минулому – скрипаль. Доля розпорядилася так, що потрапив до полону. Куля забрала в мене очі. Як і інші, я хотів жити і при першій можливості я тікав з товаришами. Я вдячний їм, що вони не залишили, вони мене тягнули за собою, як їм не було важко. Ми всі стояли перед вибором: хто перший. Вогнище догорало, я не бачив, але відчував погляди на собі, на скрипці. Кожен хотів жити, ніхто не хотів померати. По-перше, ноги мене не слухали, ледве рухався, чотири кроки вперед, чотири назад. Мені було жаль, я змушений був розлучитися зі скрипкою, підтримати вогнище, хоч це була моя остання втіха, останній акорд не лише струни, але й життя.

Я не вірю, що люди є добрими і злими: вони є тільки нещасливі і щасливі.»

Чому сліпий скрипаль вважає, що не має злих і добрих людей? Чи можна ототожнити поняття «добро» і «зло» з поняттями «щастя» і «нещастя»?

(Штранцінгер вважає, що добра людина повинна завжди бути щасливою і на його шляху зустрічалися більше добрих людей).

«живий пам'ятник своєму власному минулому» (С. Пінчук). Його сила – сонце, яке він бачить своїми сліпими очима, і скрипка – голос його серця.. Він мав би померти раніше від інших через свою недугу, та, проте, тримається довго: «Є сонце в житті» - це віра у творчі сили життя: « Вони чули, що з темних ям його очей пливе щось таємне, могутнє. Якась невмируща сила людської душі». «Люди не є злі.. не є добрі. Люди тільки нещасливі і - щасливі» (Штранцінгер).

Що допомагає так довго триматися цьому фізично виснаженому чоловікові, що має ще й недугусліпоту?(Його сила- сонце,яке він бачить своїми сліпими очима, і скрипка- голос його серця)

Оглядівський (зверніть увагу на прізвище) село, оглядає – спостерігає, один із псевдонімів

У творі Оглядівський уособлює самого автора. Оповідь від першої особи. Тому спробуйте представити психол. Портрет від 1 особи.

Через нього іде авторське осмислення життя і смерті.

Дуже голодний Оглядівський, знайшовши в кишені шматок цукру,розділив його на всіх (зачитують уривок, Апофеозом гуманізму є намагання Оглядівського зігріти задубілі від холоду пальці скрипаля

Штранцінгера.

(Оглядівський живе спогадами про сім'ю,

Оглядівський: спокійний, врівноважений, глибоко сприймає горе товаришів, слабкий фізично, вижив.

Чому виживає саме Оглядівський? Що є рушійною силою його волі до життя? (Його веде надіяобрази сина і дружини; прагнення їх захистити,віра в перемогу добра)

-

Вживає, бо веде його надія – образи дружини і сина. Герой іде до них крізь страшні випробування.

Необхідність їх захистити – провідна рушійна сила його волі до життя.

Висновок. Художніми образами своїх героїв О. Турянський утверджує ідею безглуздості імперіалістичної війни, в якій немає народу-переможця, бо всі народи переможені, потоптані, всі потрапили у жорстоке мливо війни.

Ідея твору. (Засудження війни; возвеличення духовного вдосконалення людини) – записи в зошити

Домашнє завдання

Знати зміст поеми «Поза межами болю».

Сформулюйте проблеми, які порушує у творі Осип Турянський.

Поясніть назву твору.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту
tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.